

PÍSEŇ TŘÍ MLÁDENCŮ V OHNIVÉ PECI

Příběh tří mládenců v ohnivě peci patří k nejvýraznějším obrazům ve Starém zákoně. Odmítli před králem Nebukadnezarem uctít jeho modly - je to v době babylonského zajetí, v šestém předkřesťanském století - a král je dal uvrhnout do ohně. Ale oheň jim neublíží. Chráněni podivuhodnou mocí se procházejí mezi plameny a chválí Boha.

Křiklavý výplod zbožné fantazie bažící po zázracích? Ale dotkl by se takový natolik naší duše? Cítíme i v tomto pohádkově vypadajícím příběhu jeho nějakou vnitřní pravdu. Podobně jako ve skutečných pohádkách v něm žije cosi archetypálního.¹

Tento příběh nalézáme ve Starém zákoně, v Knize Daniel, ve 3.kapitole. Ale tam nenajdeme všechno. Pokud vezmeme do ruky Lutherovu bibli², nalezneme na jejím konci, mezi takzvanými apokryfy ještě dva přídávky k tomuto vyprávění: *Azarjášovu modlitbu* a právě *Píseň tří mládenců v ohnivě peci*. Jsou to texty takzvaně *apokryfní*, nejsou tedy součástí oficiálního židovského ani protestantského biblického kánonu. Jsou pozdější nežli kniha Daniel a existují pouze v řečtině; pocházejí tedy z duchovní sféry alexandrijského progresivního a světu otevřeného židovstva. Řecká Septuaginta, jež pochází rovněž z prostředí ptolemaiovské Alexandrie³, i pozdější latinský překlad Jeronýmův *Vulgáta* je začleňují do textu třetí kapitoly, takže tvoří s vyprávěním jeden celek. A věru se prvotní církve při uznání⁴ jejich včlenění do Bible řídila správným instinktem, neboť se při bližším pohledu ukazuje, že oba do ní skutečně patří.

Nejprve tedy Azarjášova modlitba. Azarja, jeden z této trojice se stává jejich mluvčím a modlí se i jejich jménem. I přes vyslovené chvály je to hlavně modlitba kající. Musíme si uvědomit, že Židé měli v babylónské epoše za sebou strašlivou národní katastrofu. Jejich cestu do vyhnanství osvětlovaly plameny hořícího Jeruzaléma, hořícího chrámu. Tím je neobvyklejší, že se Azarja ve své modlitbě nedovolává práva, ale v pokoře srdce přijímá katastrofu jako od Boha seslaný osud, který nejen trpělivě snáší, ale skutečně přijímá: "Správně jsi nám učinil, zes nás potrestal takovým trestem, jež jsi dopustil na nás i na Jeruzalém, svaté město našich otců." Babyloňané byli pouze nástrojem božího soudu:

1 Toto hluboké pozadí je osvětleno u Emila Bocka: *Könige und Propheten*, str. 266n.

2 nebo jakékoli jiné moderní evangelické, resp. ekumenické překlady - pozn. překl.

3 Ptolemaiovcí byla původně makedonská dynastie, která vládla v nástupnictví Alexandra Velikého Egyptu a velmi pozvedla tamější kulturní život.

4 V katolické liturgii hraje zpěv tří mládenců velice významnou roli: čtyřikrát během roku se používá při takzvaném Kvatembu, během něhož bývali svěceni kněží. Tento chvalozpěv *canticum Benedicite* je také součástí děkovných modliteb kněze po každé mši. (*Oba tyto údaje se vztahují k takzvané tridentské liturgii, zrušené 2.vatikánským koncilem a používané nyní už jen jako historická kuriozita. Canticum trium puerorum - jiný název cantica Benedicite - však také bylo a stále je pevnou součástí nedělních ranních hodinek. - pozn. překl.*) Ve starém galikánském ritu z osmého století se rovněž zpíval mezi čteními místo aleluja.

"Vždyť jsme zhřešili." Azarja poznává v plamenech Boha, jenž je "stravujícím ohněm", jak se píše již v páté knize Mojžíšově. tí, že Azarja přijímá odevzdaně osud z boží ruky, stává se spřízněn s elementem ohně. Požár záhuby se stává očistným plamenem. V ohni očišťujícím a spalujícím vše protivící se Bohu lze takto nakonec rozpoznat žár božské lásky. Tak se v Azarjášově nitru rozdmýchává obětní plamen. Poté, co lehl popelem chrám, musí ustát i chrámová bohoslužba, ale namísto toho je nyní třeba přinášet oběť v nitru člověka: "Se zkroušeným srdcem a duchem ztrápeným nás rač přijmouti, jako bychom přinášeli celopal. Takovou sis od nás dnes vyžádal oběť, jež by se ti líbila." - Tato slova si později našla cestu do offertoria křesťanského Obřadu.

Snad tedy proto se těchto tří nemůže zmocnit výheň pece, protože ta roznítíla v jejich srdcích pravý oheň, obětní oheň, jenž se rodí z očišťující ohnivě trýzně skutečného sebepoznání?

Jako během křesťanského obřadu odpovídá na lidskou obětní odevzdanost božská a bohem způsobená proměna, tak také v prožívání oněch tří nastupuje pro kající modlitbě Azarjášově cosi vyššího. Nahlíženo zevně jde spíše o obrat k horšímu: Popuzení nevysvětlitelnou odolností oněch tří rozdmýchají katové pec, jež již beztoho hoří sedminásobným plamenem, ještě více "pomocí nafty, síry, koudelky a tenkých třísek", až plamen dosáhá do výše sedmkrát sedm loket. Ale jak stojí u Hölderlina: "Kde je nebezpečí, je i záchrana." Jak stoupá žár, přidruží se k trojici ještě tajemný čtvrtý, "anděl páně", kterého Nebukadnezar, jenž ho vidí, považuje za božího syna. Ten je chrání před záhubou a dává jim zuřivý žhnoucí oheň pocítit "jen jako mírný váněk". Člověk si při tom vzpomene na pohádku o mužíčku, který se v ohni "rozvil jako růžový keř" a žár byl pro něj "chladivým vánkem".

A přímo na onen hymnus⁵ navazuje "Píseň tří mužů v ohnivě peci". Teď již není mluvčím Azarjáš. Jakoby objevení tajemného čtvrtého propůjčilo oné trojici schopnost jaksí splynout v jednotu a vytvořit harmonický souzvuk svých duševních sil. - V původním textu se píše, že tito tři započali zpívat "jako jedněmi ústy".

Chvalozpěv je velmi pravidelný. Začíná pozdvižením pohledu vzhůru, k samému božství, které k nim - Faustovými slovy - "obrátilo v ohni svou tvář".

Veleben jsi Pane a Bože našich Otců, oslavován a vyvyšován v aionech.⁶

Velebeno tvé svaté jméno, kořen zjevení tvé zářící bytosti

oslavováno a vyvyšováno po všechny aiony.

Velebený jsi ty v chrámě, co vyzařuje zjevení tvé svaté bytosti

ve vznešených hymnech velebný, v povznesené slávě, v aionech.⁷

5 Azarjášova píseň a Píseň v ohnivě peci se vkládají mezi verše 24a 25 5. kapitoly knihy Daniel.

6 Aiony jsou prožívanou bytností časových sfér, jež po uzavření svého kruhu ústí do věčnosti.

7 Hymnus by se pochopitelně dal přeložit přímo z originálu a mnohem hladčeji. Takové překlady nalezne čtenář ve svých biblích. Toto je však pokus o převod velmi specifického Frielingova překladu do němčiny. - pozn. překl.

K Bohu Otci zde přistupuje *jméno* tak trochu jako samostatná bytost - jako tušené tajemství ve věčnosti zrozeného Syna, v němž Otec odkrývá svou bytost, a pak ještě chrám slávy povstávající ze světla zjevení - mohli bychom uvažovat o oblasti Svatého Ducha.

Ve třech následující dvojverších se pohled pozvolna snižuje - od nejvnitřnější sféry božství ke světu: *Ty jenž sedíš na Cherubech a shlížíš na hlubiny...* A pak následuje obraz trůnu a nakonec oblohy.

Až potud se mluví přímo k Bohu - "veleben jsi". Ale poté, co dospěje hymnus k obloze, jakoby k nejnižšímu místu vlastní oblasti božství, se hymnus s nemenší adresností obrací na "díla Páně".

*Velebte Pána, všechna Pánova díla,
hymnus mu zpívejte a vyvyšujte Ho.*

A nadále se již pevně udržuje tato struktura verše se třemi slovesy: velebit - zpívat - vyvyšovat. Hymnus ji neúnavně opakuje během celých následujících dvaatřiceti dvojverší, což působí velkolepým dojmem monotónnosti mořského příboje.

Obloha je sice dolní hranicí božské sféry, přece však jsou horní oblasti smyslového světa vnímány jakožto ty, které s božstvím bezprostředně "sousedí" - a tak jsou po jedné vyjmenovávány: *nebesa - andělé - nadnebeské vody (proudící světový éther) - mocnosti pohybu (řecké dynamis je současně i jménem specifického andělského řádu, jenž vnáší do bytí světa "dynamiku")* . Po nich následují: *Slunce a Měsíc - nebeské hvězdy*. Tyto světelné jevy jsou vnímány tak, jako by byly jen poslední z jinak neviditelných a mnohem mohutnějších duchovních světů, jež zanechávají v souhvězdích své viditelné stopy.

Z vyšších nebeských světů pak sestupuje hymnus k tomu, co se stále ještě s omezenou platností dá nazývat nebesy - k *atmosféře*, to jest k přechodu od nebeského světa k pozemskému. V této oblasti dokonce hymnus s jakýmsi obzvláštním zalíbením v podrobnosti prodlévá. Zmiňují se *děšť a rosa - všechny větry - oheň a žár - mráz a žhavý vítr - kapky rosy a sněhová vánice - noci a dni - světlo a temnota - led a chlad - jíní a sníh - blesky a mraky*.

A teprve po dlouhém prodlení u divuplných atmosférických procesů "přistane" hymnus na zemi. Na prvním místě se vyzývá celá členitá Země jako taková. A ježto se hymnus pohybuje směrem shora dolů, i na Zemi vstupujeme nejprve na jejích vyvýšených vrcholcích, jež takřka sousedí s nebesy: *hory a vrchy*. Nejprve to holé a strohé, a pak začíná vegetace. *Vše, co roste na Zemi*. Život rostlinstva vede k pohledu na pozemská vodstva: *prameny, moře a řeky*.

Z rostlinné říše se dále postupuje k oduševnělému světu zvířat. Ten se přeci počal ve vodě. Mojžíšovsky příběh o stvoření líčí, jak se nejprve začali hemžit živočichové v moři, jak jimi byl potom dobyt vzduch a nakonec se udomácnili na zemi. Ve stejném pořadí vypočítává hymnus i *mořské obludy a vše co se hýbe ve vodách - všechny nebeské ptáky - divoká a krotká zvířata*.

Tak jsou vypočteny všechny oblasti stvoření. Pozemské jevy jsou pojaty v onom svatém vytržení připisovaném ohňovému zážitku. Můžeme ho nazvat třeba i zasvěcením. Rudolf Steiner ve své knize *Das Christentum als mystische Tatsache* popisuje zážitky, kterými zasvěcenec prochází. "*Sestupuje do Hádu Blaze mu, když se v něm neutopí. Až se před ním rozevře nový svět. Bud' se v něm ztratí, nebo stane sám před sebou proměněn. Tehdy se před ním objeví nové Slunce a nová Země. Z duchovního ohně se znovu zrodí celý svět.*" Svět zrozený duchovním ohněm, nové Slunce, nová Země - to je ovšem také obsahem kosmického vidění oněch tří v ohnivé peci.

A proč před nimi z duchovního ohně povstává nový svět? Protože člověk se znovu zrodil sám v sobě. Tato mohutná vize světa tedy logicky končí u *člověka*. Do lidského světa směřuje sedm podrobných výzev ke chvále Boha. První je adresována *lidským synům*. Pojem *Syn člověka* však poukazuje přes a za současné lidství kamsi dále do budoucnosti. Dále je tam *Izrael*, praobraz svatého národa, v němž křesťanství právem spatřuje předobraz církve. Pak *kněží Páně* a *služebníci Páně*. Člověk plní svou úlohu být kněžským prostředníkem mezi horním a dolním světem, jež je mu předurčena jeho postavením mezi andělem a zvířetem. Tak je vpravdě božím služebníkem. - Na pátém místě se objevuje významná formulace: *duchové a duše spravedlivých*. Člověk není jen tělo a duše, ale je obrazem Trojjediného Boha - je také trojností. Trojností těla, duše a ducha! Kdo je ve vyšším smyslu "spravedlivý", tj. podřizuje se správně veliké harmonii Boha a světa, musí žít také jako duch v duchovním světě prosyceném všeobjímajícím duchem.

K *duchům a duším spravedlivých* se pak připojují *zbožní a ti, kdo jsou pokorného srdce*. A na posledním, sedmém místě se nakonec objeví oni tři pěvci samotní. A ne již pod cizími, vypůjčenými babylónskými jmény, jež jim byla vnucena v exilu a pod nimiž jinak v Danielově příběhu vystupují, ale se svými vlastními jmény hebrejskými.

*Velebte Chananjáši, Azarjáši, Misaeli Pána
zpívejte mu hymnus a vyvyšujte Ho, po všechny aiony.*

Tím dospívá hymnus k těm, od nichž vyšel. Tři jedinci sdílející ohromný ohňový zážitek si sami sebe uvědomují na vyšší úrovni a chápou svým vědomím proměnu, jež se s nimi stala. Spatřili svět znovuzrozený z ohně ducha. Sami sebe teď chápou jako lidi z ohně znovuzrozené. Pak následují slova: *Neboť nás vysvobodil z podsvětí (Hádu) a ze sevření smrti*. Je to jakoby starozákonní předtucha onoho velkého tajemství, jež teprve v Kristu vstoupí jakožto plně skutečné do světa lidí: tajemství smrti a zmrtvýchvstání.